

kulturních hnutí a tak hodnocením všech těchto složek dochází ke konečné výslednici. Není to práce vědecká v tom smyslu, jak si ji obyčejně představujeme s materiálem, poznámkami, literaturou atd.; je to jen výsledek pilné, kritické práce podané krásným slohem, přístupně a se skutečným nadšením. Tak Šusta zůstal věren svému osvědčenému stylu ze svých »Dvou knih dějin českých«. Ča.

Prof. Dr. Egon Weiss, Griechisches Privatrecht auf rechtsvergleichender Grundlage. I. Allgemeine Lehren. Leipzig 1923. Stran XII+549. Předmětem autorových úvah je veškeré řecké právo, nejen tedy výlučně právo attické nebo egyptských papyrů. Pod názvem všeobecných nauk spojuje ve čtyřech knihách pojednání o pramenech práva (I.), o právním subjektu (II.), právním jednání (III.) a o exekuci. (IV.).

I. Pojem obecného řeckého práva soukromého vytvořil se ve smyslu materiálním, nikoli formálním a jest tak svérázným výtvozem řeckého myšlení. Přes různé odchylky — podobně jako v řecké řeči, kterou přes mnohé rozdíly nutno považovati za jednotnou — vzniklo tak během řeckých dějin právo, o jehož jednotě byli přesvědčeni nejen sami Řekové, ale i cizí národové (Římané). Jako všude jinde bylo i u Ř. právo původně spjato s řádem nadpřirozeným, božským (Themis, Dike), vznikajíc při tom jako právo obyčejové (*έθη* naproti *νόμοι*). Právo zákonné vzniká v instrukcích dávaných magistrátům. Jednotný pojem resp. název zákona se nevytvořil, stejně jako jeho forma byla různá podle toho, šlo-li o kodifikaci nebo zákony dodatkové. Autor podrobně líčí různý formální postup při vydávání zákonů. V historické době jsou zákony zpravidla spisovány a vystaveny na veřejném místě.

II. Právní osobnost pojí se k tělu (*σώμα* nebo *ψυχή*). Jmenovitě i otroci jsou osobami, mluví se o tělech svobodných a nesvobodných. Další důsledky se jeví v právu mrtvých, kteří mohou býti i vlastníky (»podíl mrtvých« — předměty s mrtvolami spalované). Právo na pohřbení jeví se tak jako právo osobnostní. Též bohové mají právní subjektivitu. — Způsobilost k právům není však stejná, různý stupeň oprávnění odpovídá nestejným povinnostem. Úplná bezprávnost je pak trestem na těžká provinění. Bezprávnými jsou původně též cizinci, kteří i v pozdějších dobách jsou omezeni ve způsobilosti k manželství a nabývání nemovitosti. — U Řeků nalézáme zvlášť vyvinutý pojem universální právní poslušnosti; zemřelý žije ve svých dětech dále. Ony zejména sdílejí atimii otcovu, nesou následky jeho přísahy i zločinu; jsou vázány krevní mstou (teprve Solon zavádí »populární« trestní žalobu). Dědici stávají se (jako u Římanů heredes sui) bez zvláštního prohlášení a ručí neomezeně za otcovy dluhy, nemají však beneficia abstinendi vytvořeného římským praetorem. Naproti tomu postranní příbuzní nebo dědic testamentární ručí jen cum viribus hereditatis.

III. Zachované památky ř. pr. nemluví — podobně jako římské — nikde o pojmu právního jednání. Přes to takový pojem byl vytvořen jak lze souditi z formálních předpisů a některých institutů společných různým odvětvím práva (princip publicity, archivy). Nejstarší formy pr. jednání byly symbolické, tak uchopení rukou (»Handritus«) při sňatku a rukojemství. Rovněž používání svědků je starého původu; původně obligatorní, při čemž byl soudce výpovědi vázán, stalo se fakultativním s volným posouzením výpovědi. — Řekové brzy dávali při právním jednání přednost vůli stran před formou. Tak již Solonovy zákony vypočítávají mezi důvody neplatnosti testamentu poruchu mysli z důvodu stáří, nemoci nebo šílenství, přemluvení ženou, donucení — tedy širě než v římském právu. Podobně v listinách se zjišťuje zdravý rozum jednajících. Simulaci předchází se přísahou. Hojné jsou případy právních jednání pod formou jiných: tak zápůjčka nebo věno pod formou deposita.

Mnohá z právních jednání byla ovládána principem publicity. Uplatňoval se v různých formách, jak je vypočítává řecký autor Theo-

frastos (3. stol.): 1. asistence sousedů, kteří dostávají pamětní peníze, 2. pamětníci, 3. vyšší ochranou je již veřejné provolání hlasatelem, 4. znalost písma na místo hlasatele zavádí ohlášení na úřední vyhláše, 5. nejdokonalejší formou jsou veřejné knihy, jak je známe jmenovitě z Egypta doby římské. — Princip publicity uplatňoval se nejvíce při obchodu nemovitostmi, ale též při právu zástavním, nabytí dědictví, propuštění otroků; méně již v právu manželském a vůbec rodinném. Účelem publicity bylo přivoditi platný právní stav, jmenovitě znemožniti dispozice osobou neoprávněnou a chrániti práva osob třetích.

Velký význam v dějinách řeckého práva měly archivy. Jich předchůdci byly osoby soukromé, u nichž si strany listiny ukládaly (egyptský *υγγραφοφιλαξ*) a členské seznamy poloveřejných sdružení a spolků, které časem nabývaly povahy veřejné. (Neodvisle od těchto vyvíjejí se matriky římské, nejprve v Egyptě a sev. Africe od Marka Aurelia jako všeobecné matriky zrození). — Vlastní řecké archivy jsou vesměs z doby hellenistické, důvodem jich zřízení bylo vybírání daní; nemají tedy nic společného s publicitou. Úřad uschovávající působí druhdy i při zřízení listiny, tu má pak deposice obligatorní charakter (uschovává se obyčejně originál listiny). Příslušnost archivů byla asi určena všeobecně, ač o tom nemáme výslovných dokladů. Zvlášť dokonalé bylo archivní zřízení egyptské (listiny od počátku veřejné — *δημοσιός χορηματισμός*) soukromé listiny, kterým byla povaha veřejných teprv propůjčena.

Soukromá listina, obsahující písemně pořízené právní jednání, se vyskytuje u Řeků převahou v objektivní stylisaci (třetí osobou; tak vždy t. zv. syngrafe), méně v subjektivní (cheirografon). Zvláštní formou listiny je hypomnema, listina, která obsahuje offertu a akceptaci, při čemž si strany navzájem vymění podepsané exempláře. Lze rozeznávat listiny dosvědčující a dispositivní; za takovou musíme pokládati listinu tam, kde ji ku zřízení pr. jednání předpisuje zákon nebo vůle stran. Po stránce formální podléhaly řecké listiny vlivům orientálním, jak se jeví na př. na t. zv. dvojitých listinách, přinesených Alexandrovou výpravou.

IV. Ř. pr. zná rozdíl mezi osobní a majetkovou exekucí. Osobní je starší, ale během doby uplatňuje se víc a více druhá. Nejprvotnější formou této (majetkové) exekuce je svémocné zabavení; i když k ní později přistupuje státní asistence, hledí se na ni vždy jako na výkon soukromého práva. Autor podrobněji se zabývá exekučním právem papyrů, jmenovitě na základě exekučních doložek v listinách. — Osobní exekuce vychází z odvety, dlužník i s rodinou propadá věřiteli, který s ním může libovolně nakládati (omezení jako v leg. XII. tab. se nikde nevyskytují). Zakázán je pouze prodej dlužníka v obci domácí. V Athénách zrušil Solon otroctví pro dluhy ponechávaje je pouze pro dluhy veřejné (v Egyptě Augustus). Mírnější formou pers. ex. je vazba pro dluhy, ke které dochází zcela neformálně uchopením dlužníka věřitelem. Vazba se koná ve vězení veřejném a trvá až do úplného zaplacení; ženy bývají z ní vyňaty. Zvláštní formou p. ex. je ztráta cti, která nastává jmenovitě u státních dlužníků. Nepřímým prostředkem exekučním je násilné donucení dlužníka věřitelem (*ἀποβιάζεσθα*). Omezení či vyloučení exekuce poskytovalo právo asyly, osobní výsady (úředníci) či „odsloužení“ dluhu.

Stručně podaný obsah Weissovy knihy ani zdaleka nemůže naznačiti, co ohromného materiálu je v ní — zvláště v bohatých poznámkách — sneseno. Autor provází své these doklady z pramenů z celého hellénského světa, při čemž neustále srovnává právní vývoj řecký s právy starověkými (římským i orientálním), právním vývojem středověkým i právy moderními. Rovněž literatura je všude uváděna způsobem vyčerpávajícím až do podrobností. Knihu, která vyšla s podporou československého ministerstva školství a národní osvěty možno doporučiti i posluchačům práv, třebaš byla věnována předmětu řádného studia tak vzdálenému:

to pro četná místa psaná se všeobecného hlediska právního vývoje (jmenovitě v poslední knize), a zejména pro poznání úctyhodné píle, s níž je kniha psána. B.

Dr. jur. Rudolf Rauscher: Dědické právo podle českého práva zemského. — V Bratislavě 1922. Právnická fakulta univ. Komen. »Knihovna« sv. 5. 8°. str. 98. — Po dlouhé době dostává se nám opět do rukou obšírná studie o celém oddílu historického práva českého. Že autor se k ní svědomitě připravoval, není jen možno posuzovati z pravé spousty poznámek, kterými doprovází svůj obšírný text výkladů, nýbrž i z toho, že dříve než přistoupil k této knize zpracoval celou jednu její kapitolu o zvolené posloupnosti ve studii zvláštní, již jsem posoudil ve 3. ročníku tohoto časopisu (str. 44, 45). To, co bylo tehdy řečeno, zůstává i nyní v platnosti pro ony části, v nichž Rauscher použil dřívější své práce (část III.), z nichž však pouze paragrafy o dání dskami po smrti (§ 8) a o zápisu k dědictví dluhem (§ 9) zůstaly beze změny, kdežto ostatní byly valně doplněny a přepracovány, jak k tomu autor dospěl dalším studiem a jak toho vyžadovala systematika celé knihy.

Práci rozvrženou na šest kapitol zahajuje autor úvodem, v němž poukázav na úzkou spojitost vývoje dědického práva s právem vlastnickým podává kritický rozbor dosavadní literatury o tomto předmětu, všímaje si zároveň i literatury jinoslovanské. V následující stati (§ 1) přechází již k úvahám vlastním a probírá předem povahu rodinného nedílu českého. Je to vlastně revise vývodů Kadlcových s hlediska dědického práva, při níž se ovšem naskytá řada zajímavých úvah jako na př. pokud nedílný mohl míti v držení statky nabyté vedle rodinného jmění, o synovu právu žádati rozdíl, jak vzniká podělení jednotlivých nedílných atd. Celkem vyznívají jeho úvahy tímž tónem jako ve známé studii Kadlcově. Vlastní práce Rauschrova počíná teprve § 2., v němž probral pojem a vývoj posloupnosti u nás. Konstatuje tu přímou závislost dědického práva na právu rodinném, jež je hlavním důvodem, proč krevní příbuzenství hraje tak značnou roli a proč jsou příbuzní po přeslici ve starší době úplně vyloučeni z posloupnosti. Touto závislostí vázanou na rodinném společenství statků neuskutečňuje se v čes. právu universální sukcesse. Je pak hlavní otázkou, jak se zařizuje posloupnost mezi více nedílnými příbuznými, kde se čítá podle kolen či pokolení, při čemž se vylučují ascendenti a nápady jdou pouze vpřed. Při tom linie přímá není obmezena, kdežto ostatní končí 4. kolenem. Autor měl příležitost, pojednávaje o způsobu počítání dědického, setkatí se polemicky s Blochem a Kossem a správně zůstal se svou kritikou obou prací v poznámkách, poněvadž zatěžovatí tekst věcí odbytou v právu i historii by nebylo stálo za to. Paragraf končí se vypsáním vývoje dědické posloupnosti, v němž poněkud postrádáme většího vyřešení otázky vlivů cizích.

V druhé části jedná o posloupnosti po rodu: Jednak o posloupnosti mužských příbuzných, v níž je zajímavý vývoj k zákazu z r. 1497, že syn nemůže žádati za života otcova díl a podobně i formulace důvodů vylučujících syna z dědictví, jednak o posloupnosti žen. V paragrafu o odúmrtí rekapitulují se vývody z dřívějších prací.

Stran části třetí o zvolené posloupnosti lze opakovati referát dříve zmíněný. Kapitola tato jasnou dikcí patří k nejlepším z celé práce. Konečně ve 4. části zmínil se autor o nabytí dědictví, jež se velmi zjednodušuje u nedílných a o ručení za dluhy zůstavitelovy. V doplňku probrány jsou změny dědického práva podle Obnovených Zřízení.

Bohatost zpracované látky vysvítá z uvedených bodů. Obsaženo je tu celé historické právo, tedy partie ze soukromého práva velmi obsáhlá a nesnadná. A tím, myslím, lze vysvětliti určité nedostatky zejména občasně nejasné formulace, neboť není možno shrnouti na tak malém prostoru kriticky zpracované (i s pomocným aparátem pramenným i literárním!) dědické právo. Potvrzuje to, že autor, který je vázán tématem